

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

23 листопада 2017 р.

РІВНЕ 2017

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ**

23 листопада 2017 р.

РІВНЕ 2017

ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА І ГРАМАТИЧНА СЕМАНТИКИ

УДК 811.111'373.46

*О. В. Константинова, канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне*

СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ОПОДАТКУВАННЯ

Термін як найважливіший засіб наукової комунікації і найбільш інформативна одиниця фахової мови є головним елементом системи накопичення і передачі спеціального знання, без якого неможливий процес наукового пізнання і закріплення його результатів.

Процес найменування у сфері спеціальних понять – термінологічна номінація – в своїй основі є різновидом загальномовної номінації, що відбувається згідно тих самих основних принципів. Але у зв'язку зі специфікою професійної комунікації термінологічна номінація має певні особливості. Насамперед, це більш важлива роль суб'єкта номінації в здійсненні як самого процесу найменування, так і у виборі відповідного мовного знака з подальшою регуляцією його вживання у спеціальній сфері. Термінотворення – система моделювання вторинних одиниць номінації, характерною рисою якої є не випадковий характер номінативної діяльності, що зумовлено системністю терміна та необхідністю реалізації його дефінітивної функції.

За сучасної доби розвитку науки, як відомо, продукування і накопичення інформації людством відбувається стрімкими темпами, а розвиток словникового складу будь-якої мови, надто вже термінологічної його складової, відстає від людської думки і від появи величезних об'ємів знань. Формування сучасних термінологій відбувається за рахунок зовнішніх (запозичень) і внутрішніх (семантичний, морфологічний, синтаксичний способи термінотворення) засобів номінації об'єктів.

Запозичення іншомовних терміноелементів часто відбувається стихійно, особливо у галузях, що розвиваються, але таке термінотворення має певні межі через об'єктивні мовні закони

саморегуляції і прагнення мовної спільноти до прозорих внутрішніх форм; лінгвісти радять заповнювати термінологічні прогалини інтернаціоналізмами, що сприяє більш ефективному професійному взаєморозумінню [1].

Сучасні розвинені мови активно залучають внутрішні механізми термінологічної номінації для позначення нових понять і поповнення термінологічної лексики, серед яких семантична деривація є одним із найбільш продуктивних. До семантичної деривації у термінології здебільшого відносять наступні способи семантичних перетворень: термінологізацію, метафоризацію, метонімізацію, розширення і спеціалізацію (звуження) значення загальноновживаного слова, міжсистемні запозичення термінів (ретермінологізацію) [див., наприклад, 2; 3]. Процеси детермінологізації, хоча напряду і не пов'язані із семантичним термінотворенням, суттєво впливають на розвиток загальнолітературної мови, коли слово, ставши терміном, продовжує розвиватися, набуває нового значення і потрапляє в систему загальнонаціональної мови для використання в інших контекстах, далеких від тієї спеціальної області, де це значення утворилося [3, 107-125].

Вивчення механізмів термінологічної семантичної деривації з точки зору синхронного варіювання мовних одиниць дозволяє визначити продуктивність окремих її видів у різних професійних сферах, яка суттєво відрізняється в залежності від специфіки концептуального апарата галузі і зв'язку певних типів номінації з різними ділянками мовної дійсності. Вузькофахові терміни, як свідчать численні дослідження, не припиняють семантичний розвиток, одно-однозначне співвідношення терміна та його дефініції в межах терміносистеми (системи понять) не є абсолютним навіть у вузькоспеціалізованих термінологіях. Так, семантична деривація досліджуваних термінів оподаткування відбувається не тільки за рахунок загальноновживаних слів, а і на основі метафоризації і метонімізації спеціальних фінансових понять за наступними когнітивними моделями:

- процес і його результат: *collection* «збір податків» > «надходження податкових платежів»; *depreciation deduction* «вирахування суми нарахованого зносу з первісної вартості основного

капіталу при розрахунку податку» > *pl* «нарахування зносу, амортизаційні відрахування»;

- функціональний перенос – *allowance* «неоподатковуваний дохід (податкова пільга для фізичних осіб)» > «максимальна сума, на яку можна придбати товар і вивезти його в іншу країну без податку або мита» > «податкова пільга у формі знижки з доходу, що підлягає оподаткуванню (для юридичних осіб)»; *relief* «грошова допомога нужденним» > «звільнення від уплати» > «знижка з податку (особливо боржникам або особам з фінансовими проблемами)»;

- факт / подія – документ: *assessment* «оцінка (прибутку, нерухомості) з метою оподаткування» > «документ, що фіксує оцінку оподаткованого прибутку і суму податку до сплати», *schedule* «шедула – один з шести класів доходів в залежності від джерела доходу» > «офіційні форми податкової адміністрації для розрахунку податку на доходи в залежності від класу доходів»;

- документ – факт / подія: *customs drawback* «повернення мита» «офіційний документ, що засвідчує право експортера на повернення сплаченого мита за раніше імпортований товар» > «сума такого поверненого мита»;

- рід – вид: *fixed assets* «довгострокові необоротні активи» > «матеріальні активи»; *revenue* «валовий / сукупний дохід, надходження» > *pl* «податкові надходження в державний бюджет».

У деяких термінів розвиток значень відбувається кількома шляхами, наприклад: *levy* «збір, податок» > (функціональний перенос) > «примусове стягнення податкового боргу» > (подія – документ) > «арешт майна» – офіційний документ податкової адміністрації; *taxation* «система оподаткування» > (об'єкт – дія) > «оподаткування» > (дія / процес – результат) > «кошти, зібрані через податки».

Вивчення подібних механізмів термінологічної семантичної деривації дозволяє вирішити низку проблем, пов'язаних із розмежуванням термінологічної полісемії й омонімії. У цьому зв'язку, на нашу думку, слід розрізняти два види полісемії – 1) полісемію загальнонаціонального слова, коли загальнолітературне слово набуває спеціалізованого значення внаслідок термінологізації, і

2) *термінологічну полісемію*, причиною якої є семантична деривація всередині терміносистеми.

Список використаних джерел:

1. Кияк Т. Р. Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах [Електронний ресурс] / Тарас Романович Кияк. – 2006. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/1068/1/06ktpifm.pdf>
2. Павлюк І. Б. Семантична деривація у фаховій мові фітнесу / І. Б. Павлюк // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. – Ніжин, 2014. – Книга 1. – С. 26-30.
3. Фомина И. Н. Семантическая деривация в формировании английской политической терминологии : автореф. дис. ... кандидата филол. наук : спец.10.02.04 «Германские языки» / Инна Николаевна Фомина. – Москва : МГУ им. М.В. Ломоносова, 2006. – 190 с.
4. IRS Tax Glossaries. – Mode of access: https://www.irs.gov/site-index-search?search=tax+glossary&field_pup_historical_1=1&field_pup_historical=1

УДК 81'366=512,161

*Є.В. Михайлова, канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне*

**СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ВИЗНАЧЕННІ
ПОНЯТТЯ "ЧАСТИНА МОВИ"**

Визначення системи частин мови відображає категоризацію лексичного масиву мови, як об'єктивно існуючих, виражених у мові категорій. Поняття мовної категорії ґрунтується на загальнонауковому методологічному понятті категорії, що має філософське трактування і виходить із античної філософської традиції. Мовна категорія розглядається у широкому та вузькому розумінні: у першому випадку – це будь-яка група мовних елементів (знакових або однопланових мовних одиниць), яка виокремлюється за якоюсь спільною ознакою; у другому – це якась ознака, яка лежить в основі поділу сукупності однорідних мовних одиниць на обмежену кількість класів, члени яких характеризуються одним значенням класифікаційного параметра.

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ СЕМАНТИКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

BAUZER A. MODELING THE SYNTACTICAL
RELATIONS: A CROSS-LINGUISTIC PERSPECTIVE 3

DEMENCHUK O. TOWARDS A TYPOLOGY OF
SEMANTIC DERIVATION MODELS 6

ПРОБЛЕМИ КОГНІТИВНОЇ СЕМАНТИКИ

ПОТАПЧУК С.С. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО
ВИВЧЕННЯ КОНЦЕПТУ 10

ПРОБЛЕМИ ЗІСТАВНОЇ СЕМАНТИКИ

АЛАДЬКО Д.О. МОТИВАЦІЙНІ МОДЕЛІ
НОМІНАЦІЙ АРТЕФАКТІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ 14

АЛАДЬКО О.Д. НОМІНАЦІЇ ОДЯГУ В АНГЛІЙСЬКІЙ
ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ 17

ВАСИЛЬЄВА О.Є. СМАКОВІ НОМІНАЦІЇ В
АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 20

ВАСИЛЬКІВ Л. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ
ВІЗУАЛЬНИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 23

ГЕРАСИМОВА Н.І. ОЛЬФАКТОРНІ НОМІНАЦІЇ У
ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ 28

ГРЕБЕНЮК Ю. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ ТЕМПЕРАТУРНИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	30
ДАВИДОВИЧ Х.В. ТИПИ ВІДПОВІДНОСТЕЙ СЕМАНТИЧНИХ ДЕРИВАЦІЙ НОМІНАЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ СТРАХУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ	34
ДОРОШКЕВИЧ М.В. СЕМАНТИЧНА ВІДПОВІДНІСТЬ ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ	40
КІНАЩУК А.В. ТИПИ СЕМАНТИЧНИХ ВІДПОВІДНОСТЕЙ ІРАЦІОНАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ, НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)	43
КУЧМА Т.В. ТАКСОНОМІЯ ВТОРИННИХ НОМІНАЦІЙ НА ПОЗНАЧЕННЯ ІЄРАРХІЇ СУСПІЛЬСТВА	49
МІЗІН К.І. ЕТНОУНІКАЛЬНІ ЕМОЦІЙНІ КОНЦЕПТИ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ	52
НАУМЮК В.М. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ КОЛОРАТИВНИХ НОМІНАЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА НІМЕЦЬКИХ МОВАХ	55
НЕМЕРИШИНА М.В. СПЕЦИФІКА ПОНЯТІЙНИХ СЕГМЕНТІВ ВИРАЖЕННЯ КОНЦЕПТУ «ДРУЖБА» У ЇХ СИНОНІМІЧНИХ НОМІНАЦІЯХ	59

СОБШАН Є.О. СЕМАНТИЧНА ВІДПОВІДНІСТЬ
НОМІНАЦІЙ БОЛЮ ТА ДИСКОМФОРТНИХ
ВІДЧУТТІВ В УКРАЇНСЬКІЙ, АНГЛІЙСЬКІЙ ТА
ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВАХ 64

ЦУП О.В. ЕТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ЗВУКОВИХ НОМІНАЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ,
НІМЕЦЬКІЙ, ІСПАНСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ 67

ЧЕРЕМІСІН М.В. ГУСТАТИВНІ НОМІНАЦІЇ В
АНГЛІЙСЬКІЙ, НІМЕЦЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
МОВАХ 70

***ФОНЕТИЧНА, ЛЕКСИЧНА І ГРАМАТИЧНА
СЕМАНТИКИ***

КОНСТАНТИНОВА О.В. СЕМАНТИЧНА ДЕРИВАЦІЯ
В АНГЛОМОВНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ
ОПОДАТКУВАННЯ 74

МИХАЙЛОВА Є.В. СЕМАНТИЧНА КАТЕГОРІЯ ТА ЇЇ
РОЛЬ У ВИЗНАЧЕННІ ПОНЯТТЯ "ЧАСТИНА МОВИ" 77

ОРЕЛ І.І. РОЛЬ НАРОДНИХ ЗАБОБОНІВ І ВІРУВАНЬ
У ФОРМУВАННІ КОНОТАТИВНОГО КОМПОНЕНТА
СЕМАНТИКИ СТЕРЕОТИПІВ 80

РИШКОВА А.В. ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ
СТАТУСУ ЗРОЩЕНЬ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ
МОВІ 84

ТАРАСЮК Н.Ю. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНА
ПАРАДИГМА СЛОВОТВІРНОГО ЗНАЧЕННЯ
ФРАНЦУЗЬКОГО АД'ЄКТИВА. 87

СЕМАНТИКА І ПРАГМАТИКА МОВНИХ ОДИНИЦЬ

БОРЗЕНКО О.П. СЛОВО ЯК НАЙВАЖЛИВІША
ОДИНИЦЯ МОВИ 92

ПАВЛОВСЬКА Л.О. ПРАГМАЛІНГВІСТИЧНЕ
ВИРАЖЕННЯ ВЕРБАЛЬНИХ ФОРМУЛ ПОБАЖАНЬ У 96
РІЗНОСТРУКТУРНИХ МОВАХ

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ І ДИСКУРСУ

КАЛІНІЧЕНКО М.М. СЕМАНТИКА ЛІТЕРАТУРНИХ
ТЕКСТІВ ТА ПРОБЛЕМА ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОЇ 99
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА (МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ
АСПЕКТ)

КРУТЬКО Т.В. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЖАНР 105
ВІРТУАЛЬНОГО ДИСКУРСУ

МІГІРІН П.І. ДО ПИТАННЯ СЕМАНТИКИ ТЕКСТУ І 107
ДИСКУРСУ

ХАРИТОНОВА Д.Д. КАТЕГОРІЇ “СВІЙ” ТА 111
“ЧУЖИЙ” У ЇХ ОПОЗИЦІЙНОМУ
ПРОТИСТАВЛЕННІ

ЧЕБЕРЯК А.М. ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ АСПЕКТИ 114
ГУМОРИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ (НА МАТЕРІАЛІ
РОМАНУ ХЕЛЕН ФІЛДІНГ «ЩОДЕННИК БРІДЖИТ
ДЖОНС»)

СЕМАНТИКА І ПЕРЕКЛАД

ВАКУЛЕНКО О.Л. МІЖМОВНЕ ЗІСТАВЛЕННЯ 121
КОНЦЕПТІВ ТА ЇХНЬОЇ СТРУКТУРИ – НЕОБХІДНІ
СКЛАДОВІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УМОВАХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

ДЖУРИЛО А.П., БАБИЧ О.А. ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ТЕЛЕСКОПІ ЯК НОВІТНЬОГО СПОСОБУ СЛОВОТВОРЕННЯ	126
ДЖУРИЛО А.П., ДЕМИДОВА Д.В. ГЕНДЕРНА СКЛАДОВА ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ	130
ДЖУРИЛО А.П., НАКАЛЮЖНИЙ Н.В. ФЕНОМЕН ЄВРОЛЕКТУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ	134
ЗАБОЛОТНА Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ СЕМАНТИКИ ТОПОНІМІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	138
ПАЮК В.Л. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АРХАЇЗМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	141
ХРИСТИЧ Н.С. СПОСОБИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СЕМАНТИКИ АНТРОПОНІМІВ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ	144
ШЕВЧУК Л.О., ТОНКОШКУРОВА Ю.Ю. ПРАКТИЧНІ ТРУДНОЩІ СЛОВОТВІРНОГО ХАРАКТЕРУ В АНГЛО-УКРАЇНСЬКОМУ ТА УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКОМУ ТЕХНІЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ	148
SCHMYRKO O. ÜBERSETZUNGSMÖGLICHKEITEN DER DEUTSCHEN UND UKRAINISCHEN SPRICHWÖRTER	152